

גדולה מאי ת"ש דהכא דודא דהוה בי מר עוקבא אהדר ליה לישא אפומא וארתחיה קסבר
מה בזלעו בנימוצות אף פולטו בנימוצות, פירוש שאחורי הכלי שאינו נגעלין אלף ע"י המים
שמהוך רתיחתן נשפכין באחורי הכלי די להם בכך שאף הן לא בלעו מן ההיסור אלף ע"י
נימוצות האש שהיה מרתיה הכלי ולא היתה בליעה זו חזקה ודי להם בפליטה זו. ופירש"י
ז"ל וכלל שפה לא סגי דנימוצות דכולא שהא
פעם כאן ופעם כאן ואילו דהגעלה חדא
שעה. וכחוצ בהלכות ובפסכהא דאסור למיעבד
בלישא עביד גדנפא דעינא ע"כ. ודין ההגעלה
אם היא בכלי שהוא בן יומו יחבאר פ' י"ז
מהל' מאכלות אסורות בארוכה:

ע"כ. ומ"ם רבינו ואח"כ שוטף אותן הוא לפי דעת קלח המפרשים ז"ל ממה שאמר פרק דם חטאת בזבחים (דף ל"ו.) מריקה בחמין ושטיפה בלזון. ויש שאמרו שאינו מטעם זה אלא כדי להעביר החמץ שעליהן. ומ"מ כך הוא דעת הגאונים והאחרונים שאריכין שטיפה בדברי רבינו: וכן הסכימן מרתיו וכו'. בגמ' (פסחים ל:) א"ל רבינא לרב אשי הני סכיני דפסחא היכי עבדין להו א"ל קתייבו בטיילא ופרזלייבו צמורא והדר מעייל להו לקתייבו ברווחין והלכה אידי ואידי ברווחין ובכלי ראשון ע"כ בגמ'. ושפודין ואסכלאות לא נחבאר דין בגמ' לעיני חמץ בפסח ונחלקו בו המפרשים ז"ל יש מי שאומר שדין שאל איסורין ואריכין לבון ויש מי שאומר שכיון שמה שבלעו היה היתר די בהעלה. ואפשר שזכו דעת רבינו שהזכיר כאן בסמינין ההעלה ופרק י"ז מהלכות מאכלות אסורות בלוקה סנין מן העכו"ם הנריכין לבון ולא הזכיר כאן לבון כלל. ומ"מ דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל להשוות חמץ בגיעולי עכו"ם והם סוברים שבסמינין אף בגיעולי עכו"ם אינן נריכין אלא ההעלה כמו שיבאר שם:

בד בלי מהכות וכו'. כבר נחבאר זה להעלה בדברי ההלכות:

בה כל כלי חרס שנשתמש וכו'. שם מבוחר
בגמרא ובהלכות שכל שחשמישו ע"י
חמין בכלי חרס אינו יולא מירי דמיו לעולם.
וכתבו ז"ל שאפילו מלא הקדירה גהלים והסיקה
אינה מוכשרת שאינה דומה לביצ של חרס שהזכרנו
למעלה : ומ"ש רבינו אלא מניחו לאחר הפסח.
הוא כשמואל יסבירו וקי"ל כשמואל בזה
קדרות בפסח ישבירו וקי"ל כשמואל בזה
כדאיחא בהלכות וכן כתבו ז"ל :
בר בלי ראשון שרפה להרחימו וכו'. בהלכות
ללמד מגיעולי עכו"ם (ע"י דף ע"א :).
יורה קטנה מגעילה בחוך יורה גדולה ויורה
גדולה

בשאר הרגל אכילת מצה רשות
פירות. אבל בליל חמשה עשר
יצא. בלע מרור לא יצא. בלע מ
א טור קי' תנא סמ"ג לאוין טו : בטור סס : ג

א מצות יעשה מן התורה לאכול [6] מצה בליל
המשה עשר שנאמר בערב תאכלו מצות.

בכל מקום ובכל זמן. ולא תלה אכילה זו בקרבן הפסח
אלא זו מצוה בפני עצמה ומצותה כל הלילה. אבל
רצה אוכל מצה רצה אוכל אורז או דוחן או קליות או
לבד חובה ומשאכל בזית יצא ידי חובתו: פ *בלע מצה
ה ומרור כאחד ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא. שהמרור
בטפילה

א טור סי' תנ"א סמ"ג לאוין עט : ב טור זס : ג טור כ"י תע"ה סמ"ג עשין כו : *נ"א אופה . נ"א לאפות .

משנה למלך

פ"ו א מצות עשה מן התורה לאכול מנה בליל ט"ו בנאמר בערב האכלנו מנח. מנאחר בם"ס
ערבי פסחים דמנה בזמן הזה דלורייתא אליבא דרבא וק"ל כותים (א"ה) ולענין
אם

מ"מ חין זה כלום דעל כרחין אפילו להר"א ז"ל צריך לומר דכליג דלרבנן אפילו הזריזים
 חין לשין לכתחלה ולר"ע לשין לכתחלה (ח"ב) [דחל"ב] היכי קאמר אח"כ ושום שאין לשין
 העיסה בפוערין הא אפילו בזמן ודבש מודו דאין לשין לכתחלה ואם הכונה לומר שאם לש
 תר חלל ודאי על כרחין כדפרישית וא"כ כיון דכן הוא ח"ש עיקר כדברי רבינו כדפרישית:
 אמרו שם גבי אוכל משם שעות ולמעלה עובר בלא חעשה ולר"ש חינו עובר ולר"י מפיקין
 ר"ש דחינו עובר נפקא ליה מצערב חאכלו מלות ורבינו פסק בצרק ראשון כר"ב בלפני זמנו
 מות דהיינו קרא דר"ש דהכי משמע כאן לכאורה דנקט רבא בפ' ערבי פסחים (דף ק"ב)
 ו להביא חלל דהויא מלות עשה לאכול בליל פסח מלה אבל סיהיה חיוב לאכול בזמן הזה
 ו חינו חלל מהרס דשעת ימים האכל מלות:

ב בלע מזה. הגירסא שיש לנו בדברי רבינו כך היא. בלע מזה יא בלע מרור יא בלע מזה ומרור באחד ידי מזה יא ידי מרור לא יא. והגירסא הזאת הוזכרה בדברי

מגדל עוז

שנשתמש וכו' עד לאחר הפסח ומבשל בהן. פ' כל שעה: בלי ראשון עד סוף הס'. סוף מוס' ע"ז:
פ"ו מצות עשה מן התורה עד יואל ירי חובתו. פ' האשה בפסחים וסוף ערבי פסחים: בלע משה
עד כטפלה לנזפה: כתב הראב"ד ז"ל זה שבוס שאין זה טעם למכור וכו': ואני אומר הס'
ושלום אלא הספרים והסופרים הלוקים, דע כי גירסת ר"ה ז"ל פרק ערבי פסחים סוף גמרא מהני'
דביבין

תשמישים סג' בהגעלה עכ"ל כמ"ג : [ח] כל שתשמישו ע"י האור מלבנו באור וכן
לכך כתב בעל הרוקח שבסויו קדרה שאפו עליו בצק צריכה לבינו ומחבת שמשגנין בה
כתב ראב"ה דסג' בהגעלה והכי נהגו דלא חלקו חכמים לענין חיוב חלה בין מיגון
לבישול וכן דלא חלקו בין יורה ליורה אע"פ שיש יורה שמשגנין בה חלבים , אמנם רא"ם
כתב שאפילו דבר שתשמישו ע"י האור סג' בהגעלה ברותחין גבי מאני דפיסחא כיון
אע"ג דכי פליט איסורא קא פליט אע"ג דתשמישו באור סג' לה ברותחין ולירידה אפילו
ראיה לדבריו מסכניו דפיסחא דפסיק תלמודא ברותחין ואינו מהלק בין גדולים שתשמישן
ה פסק בדבריו וכתב מה שנהגו ללבן את השפודים מפני שהן ארוכין יותר מדאי :
מים צונגין מיד , ובספר התרומה פירש העם בשם ר"י משום הא דפרק דם השמא דתנו
[ג] והלכתא אידי ואידי ברותחין ובכלי ראשון וכן פסקו כל הגאונים ודלא כרשב"ם
ע"י האור ואין להאריך , ע"כ : [ד] כתוב בתשובה כשמועיל כלי צריך להניח בו עד
ון שיוודע בברור שלא נשתמש בהן בכלי ראשון אבל סתם קערות שספק אם נתנו אותן
רבינו ש"י דצריכים הגעלה בכלי ראשון וכן כתב ראב"ה וכן התוספות פרק דם השמא
הו' דמרייתא אלמא בלעי ואמירו : [ה] כשמואל ודלא כרב דאמר ישברו וכן קי"ל כר' שמעון
ומוליה מיא וכו' , לשון ראב"ה ובבית אבא מורי ראיתי שלא תקנו גרנפא אך אר או אבן
יבא דאמר בע"פ מצה בזמן הזה דאורייתא וכו' ותניא כוותיה ודלא כרב אחא בר יעקב
דאמר

דאמיר

במכילתא ואכלו את הבשר בלילה הזה שומע אני כל הלילה ת"ל לא תתירה ממנו עד בוקר אני אקרא הנותן עד בוקר למה נאמר בו' עד ליתן תחום לבקרו של בקר ואיזהו זה עמוד השחר מכאן אמרו אכילת פסחים ואכילת זבחים וכל הנאכלים ליום אחד מצותו עד שיעלה עמוד השחר ולמה אמרו חכמים עד חצות אלא כדי להרחיק אדם מן העבירה ולעשות סייג לתורה ולקיים דברי אנשי כנסת הגדולה שאמרו שלשה דברים הוו מתונין בדין בו' עד ועשו סייג לתורה דתגן בפרק הקורא את המגילה למפרע זה הכלל דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה ואמרו בגמרא לאתויי מאי לאתויי אכילה פסח ודלא ברכי

זמנים. הלכות חמץ ומצה פ"ח

3

כאחד נחמך ממנו אבר או נשלק ממנו אבר אין זה גדי מקולס, ופי' שם חפצו נשלק
במחזור לו והבאה ברייתא זו בהלכות פרק מקום שנהגו :

יב מי שאין וכו'. זה מבואר בהלכות וזה לשון סיני עבד שרי ברישא המוילא ובלע ליה
לרפחא ומנה ידיה עליוה עד דגמר קדושה וכיון דגמר קדושה מבדל לאכול מנה

ואכיל והדר מטביל בשאר ירקי ועקר ליה
לפסחא ובחר הכי אמר מה נשחטה וכולא הגדה
עד גאל ישראל ומבדל אמרור ואכיל והדר
כריך מנה ומרור ואכיל בלא ברכה, ע"כ.
ורבינו קצר במונח : מי שאין לו ירק וכו'.
מסקנא דגמרא שם (דף קט"ו) ורבינו מוסח
הברכות בדברי רבינו שהוא בעל חכמה מנה
ועל אכילה מרור והטעם לדבריו לפי מ"ש
פרק אחד עשר מהלכות ברכות הוא מפני
שבכרכה זו מוילא ענינו ואחרים עמו השומעין
אותו שאין לריבין לכרך וכו' ושם יתבאר דעתו
בארכה. אבל לפי דעת הרבה מן האחרונים
הנוסח הוא לאכול מנה ולאכול מרור וכן עיקר :

מצה ואינו טועם אחריה כלום. כדי שיהיה הפסח סעודתו

ומעם בשר הפסח או המצה בפיו שאכילתו היא המצה :

י' ואחר כך נוטל ידיו ומברך ברכת המזון על כוס

שלישי ושותהו. י' ואחר כך מוזג כוס רביעי וגומר עליו

את ההלל. י' ואומר עליו ברכת [ג] השיר והיא יהללך

ה' כל מעשיך וכו'. ומברך בורא פרי הגפן ואינו טועם

אחר כך כלום כל הלילה חוץ מן המים. ויש לו למזוג

כוס חמישי ולומר עליו הלל הגדול [ג] מהודו לה' כי

טוב עד על נהרות בבל. וכוס זה

אינו [מ] חובה כמו ארבעה כוסות.

***ויש לו לגמור את ההלל בכל מקום**

שירצה אע"פ שאינו מקום סעודה :

י' מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים אוכלים. מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין

גזירה שמא יאמרו בשר פסח הוא. ובכל מקום אסור לאכול שיה צלוי כולו כאחד בליל זה מפני שנראה באוכל קדשים

בחוץ. ואם היה מחותך או שחסר ממנו אבר או שלק בו אבר והוא מחובר הרי זה מותר במקום שנהגו : יב ימי

שאין לו [ג] יין בלילי הפסח מקדש על הפת כדרך שעושה בשבת ועושה כל הדברים על הסדר הזה. מי שאין לו ירק

אמר סי' תעז סמ"ג שם : ב עור סי' תעז סמ"ג שם : ד עור סי' תעז סמ"ג שם : ה עור סי' תעז סמ"ג שם : ו עור סי' תעז סמ"ג שם :

לחם משנה

האי וע"כ הא בלאו הכי למדנו משום דיכול לומר ההלל במקום אחר דהא מ"ש שם
שלא בשעת אכילה פירש רש"י ז"ל ההם קריאת ההלל היא לאחר אכילה כלומר ההלל
קורין אותו אחר כך ומקרי שלא בשעת אכילה ולמה ליה לה"ה לומר האי ע"כ. ונראה
דנשנה ה"ה שמוכל לפרש דה"ק כאן בשעת אכילה וכו' כלומר לומר ההלל על אכילתו
ודאי דלכך לזמרו במקומו אבל אחר שהשלים הוא מנות ארבעה כוסות ואמר ההלל אם
רצה לעקור ולומר ההלל עם מנורה אחרת רשאי ומ"ש והלילא פקע איגרא הוא שהיו
מחככים אחר שהשלימו מנות ארבעה כוסות היו באים ומשלימים ראשונה בצהריהם ומחככים
עם האחרים שלא השלימו והיו דלמא לא פקע איגרא ליה אמר ה"ה דלפילו שהפיו
הוא כך ע"כ לא אסר ההם בשעת אכילה אלא משום פסח אבל היכא דליכא פסח ודאי
דלפילו בשעת אכילה יכול לעקור אחר שאלו ולומר ההלל במקום אחר :

יב מי שאין לו ירק אלא כו'. כתב הרב המגיד והטעם לדבריו כו'. האמת כי כפי

הנראה משם משמע מדבריו דהיכא דהמנות הם מוצה כמו מרור ומנה חף

על פי שהעושה לו ולאחרים לריך שיתאמר בלמ"ד ומפני זה כתב ה"ה ולריך עיון ושם

יתבאר וכו' :

מי

הנהגות מיימוניות

וחותם יהללך שכך אמרו חכמים חמישי אומר עליו הלל הגדול דברי ר' טרפין וי"א
ה' רועי לא אסר וכן אמר רב שלום גאון ארבעה כוסות חובה חמישי רשות שאם רצה
אומר עליו הלל הגדול ושותה וחותם על הגפן ושוב לא ישתה כלל עד הבקר ונ"ל
שאותו כוס שותה בין גזול ובין קטן וכן כוס שלישי ואין בו משום בין שלישי לרביעי
לא ישתה ורב אלפס כתב דמאי מצי למישתי אי צחי וברוב ספרים כתוב אומר עליו
הלל הגדול, ונ"ל שמה שאומד וחותם יהללך שר"ל שיאמר אחריו נשמת כל חי וחותם
מלך מהולל ושמה נוהגים לומר אחר נשמת יהללך שר"ל שיאמר אחריו נשמת כל חי וחותם
לומר בחתימה אחת יאמר הלל המצרי והלל הגדול עכ"ל ראב"ה. כתב בה"ג ואסור
למיכל מידעם אחר מצה ולא למישתי לבר כסא דברכה וכסא דהלילא ואי בעי למישתי
מאי שתי עכ"ל. וכן כתב רב אלפס מאן דצחי לית ליה רשות למישתי אלא מיה וכן
רבינו המחבר בבעמוד וכתב שיכול למזוג כוס חמישי ולומר עליו הלל הגדול אם ירצה
וכן יסד רבינו יוסף ט"ע בסידורו ככל דבריו וכן כתב רבינו שמחה. שוב מצאתי בתוס'
ע"פ שמוחר לשנות כל הלילה בין יין בין מים דלא קפיד תלמודא אלא שלא לאכול
אחר מצה אבל אשתיה לא קפיד וכן כתב רש"י בסדר שלו ע"כ וכן פי' רשב"ם בפירושו
להדיא שאין קפידא בשתייה וכן נראה מדבריהם כוס ה' שאינו חובה ונראה להחזיר
יין מכ"ש מים שהרי בלאו הכי שתי שני כוסות של יין אחר המצה כסא דברכה המזון
וכסא דהלילא ועוד כוס שלישי דהלל הגדול אם רצה בדלעיל וכן מצאתי בשם ר"י בר'
יהודה מפי ר"ג מ"ה שאינו אסור לשנות יין אלא בעודו יושב על השולחן משום
דנראה כמסופק על הכוסות וקשה אם כן היאך שרי למישתי בין הכוסות הללו בין
(ג' לד') (א' לב') וג' ועוד מה שצריך לפרש מעמא בירושלמי משום שכרות תיפוק לי משום
דנראה כמסופק על הכוסות, ואדרבה בין כולם היה לאסור מטעם זה כדפ' אלא ודאי
נראה דלא לא חיישינן ועוד מדרשו להוסיף חמישי שאינו חובה, ע"כ : [ג] כרב יהודה
ודלא כו' יוחנן דאמר משיר המעלות ודלא כרב אחא בר יעקב דאמר מבי יעקב בחר
על הד' כוסות אבל לאחר שעקרו מן השולחן מותר. וכן מצאתי בתוס' ה"ה יחיאל
שלא אסרו אלא לאכול אחר אפיקומן דמה שאסרו לשנות בין ג' לד' ה"ה כדמפרש
בירושלמי שלא ישתכר קודם גמר הלל ובעל הרוקח כתב טעם המתירין ולא פי' טעם
האוסרין ומ"מ שלא להקל טוב לנהוג כדברי הגאונים דלעיל ולא ישתה אלא מים אם צריך
להם, ע"כ : [ג] לשון רב אלפס מי שאין לו יין בלילי פסחים מקדש אריפתא מידי דהוה
אשבתות וי"ש ומנה ידיה אריפתא עד דגמר קידושא ומברך לאכול מצה ואכיל. ובתשובת
רב

י' ויש לו לגמור וכו'. בהשגות ה"ה אין הדעת מקבלת כן וכו'. ודברי רבינו מבוארין
סוף פרק כיצד נולין (דף ע"ה פ"ו) דלמדין ההם אמר רב גגין ועליוה לא נחמדשו

והקשו ומי אמר רב הכי והאמר רב משום ר' חייא כי זיהא פסחא והלילא פקע איגרא מאי
לאו דלכילי בציגרא ואמרי בציגרא. ותיירו לא דלכילי בלרעא ואמרי בציגרא והקשו והא' חן

אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן ואמר רב
שלא יעקרו מחצורה לחצורה. ותיירו לא קשיא

כאן בשעת אכילה כאן שלא בשעת אכילה וזה
מבואר וע"כ לא אמרו דבשעת אכילה אסור

אלא משום פסח, וזה ברור :

י' מקום שנהגו לאכול וכו'. פ' מקום שנהגו
(דף ל"ג) מקום שנהגו לאכול

צלי בלילי פסחים אוכלים מקום שנהגו שלא
לאכול אין אוכלין. ופ' יו"ט שחל במשנה (ב"ה)

כ"ב) ועושין גדי מקולס בלילי פסחים וחכמים
אוסרין. ולזה כתב רבינו שגדי מקולס בכל

מקום אסור ודבר ברור הוא והטעם מבואר
בגמרא לפי שנראה כחולק קדשים בתוך כמו

שכתב רבינו. ולזה כתב רבינו שחל היה מחותך
וכו' מותר לפי שפנינו פרק כיצד נולין (פסחים)

ע"ד) ה"ה חזקו גדי מקולס כל שאלאו טלו
כאחד

הזנה ולר"ע לא הוי שפיכה בכלל זריקה ולא זריקה בכלל שפיכה כלומר דאם המרקיס נשפכו
פסוליס ואם הנשפכים נזרקו ג"כ פסוליס ולהכי אין ברכה הפסח פוטרת של זבח ולא

של זבח של פסח וכו' רבינו דפסק כאן כר"ע ח"ך פסק בריש פרק כ' מהלכות פסולי
המוקדשים דהמזרקיס נשפכים שכתב שם וכל הניהנים בזריקה שנתקן בשפיכה יא'א

שנאמר ודם זבחך יספך וזה נראה דהוא כר' ישמעאל. ויותר יש להגדיל התימה בסוגיא
דזבחים בפרק בית שמאי (דף ל"ז) בהחלתו שלמנו שם על האי קרא דודם זבחיך

יספך ואכתי להכי הוא דלחא מבעי ליה לכדנחית מנין לניהנים בזריקה שנתקן בשפיכה
יספך ודם זבחיך יספך ומשני סבר לה כר"ע דאמר לא זריקה בכלל שפיכה ולא

זריקה בכלל זריקה דתקן ברכה הפסח פטר את של זבח של זבח לא פטר את
הפסח דברי ר' ישמעאל כ"ע לומר לא זו פוטרת את זו ולא זו פוטרת את זו והכי

מבואר שם דלר"ע לית ליה בכל הכי דהוי זריקה שאם נתקן בשפיכה יא'א מקרא דודם
זבחיך כו' וזו היא קשיא חזקה וכו' :

י' ויש לו לגמור את ההלל וכו'. כלומר הלל שגומרים על כוס ד' יכול לגמורו במקום
אחר. וכתב הרב המגיד כו' וע"כ לא אמרו דבשעת אכילה כו'. וקשה דלמה לי

כרבי אלעזר בן עזריה וכן משמע בשילהי ע"פ אמר רבא אבל מצה בזמן הזה אחר הצות
לראב"ע לא יצא משמע הא לדיון יצא כרבי עקיבא ועוד דק"ל כרבי עקיבא מחבירו

פרק מי שהוציא וכן פסק רבינו שמחה והביא ראיה דתניא בתוס' החזרת והמצה ליל
י"ט הראשון חובה כו' עד אימתי אוכלין משתחשך אוכלין כל הלילה לא אכלו כל הלילה

לא יאכלו מעתה ומ"מ מצוה לאוכלין קודם הצות כדי להרחיק אדם מן העבירה
כדאיתא פ"ק דברכות וכן מצאתי בתוס' דברכות של רבינו יהודה כתיבת ידו של ה"ה

משה בה"ה מאיר מפרד"א וכן בתוס' פ"ק דרי"ה אבל בס"ה כתב בשר"י דק"ל כראב"ע
דסמי חרא סתמא דמגילה מקמי ג' סתמי. חרא הא דאיהו מקומן דפסח אינו נאכל אלא

עד הצות והא דע"פ הפסח אחר הצות משמא את הידים ומפרש טעמא בגמרא דה"ל
נותר והא דפ"ק דברכות כל שאמרו חכמים עד הצות מצותו עד שיעלה עמוד השחר

ופריך בגמרא ואילו אכילת פסחים לא קתני ורמינהו וכו' עד הא רבי עקיבא הא ראב"ע
וכן פסק ראב"ה אמנם ה"ה שמחה כתב דהיה דברכות איתא כרבי עקיבא ולא גרסינן

בגמרא ואילו אכילת פסחים לא קתני אלא הכי גרסינן ק"ש ואכילת פסחים עד הצות
אמר רב יוסף הא ר"ע הא ראב"ע פ' מתניתין כר"ע ובריתא כראב"ע א"כ איכא תרי

סתמי כר"ע ותרי סתמי כראב"ע ועיין לעיל בהג"ה בפ"ח מן מכילתין דמשמע ג"כ כר"ע.
והנה רא"ם כתב שיש לחוש לרבי ראב"ע מדרסתם לן תנא כותיה באיהו מקומן, ע"כ :

[כ] כרב יהודה ודלא כר' יוחנן דאמר נשמת כל חי וכן פסק רב אלפס ומסקנא דמילתא
כרב יהודה בתרייתו בברכת השיר ובהלל הגדול אמנם נהגו לומר זה וזה והתוס' פירשו

ד' יוחנן מוסיף אדרב יהודה לומר נשמת כל חי אחר יהללך וכתב בסוף נשמת נמצא ברכה
יהללך ויתחיל מיד נשמתו שאם לא כן מברך בסוף יהללך ובסוף נשמת נמצא ברכה

אחרונה לבטלה וכן היה נוהג ר' חיים כ"ץ ע"כ. וראב"ה חולק ואומר דאין זו חתימה
בשתיים וחותם בשתייהן אף גם הוא כתב שמיד אחר הלל המצרי יש לומר נשמת כל חי

ואח"כ הלל הגדול ואע"ג דפליג בחתימה כדפרישית וכן רש"י כתב דמיד שיאמר הלל
יאמר הלל הגדול ואח"כ יאמר נשמת. והא לך לשון ס"ה ומוזג כוס שלישי לברכת המזון

והרביעי להלל ופירש"י ורבינו יוסף ט"ע שם שם היה חולה או איסטגניס וצריך לשנות
ימוזג כוס חמישי ויאמר עליו הלל הגדול ואומר נשמת וישתבח עד מלך אל חי העולמים

ורבינו חיים אבי אמי לא היה חותם הלל בברכה כ"א בחתימה של ישתבח ושתי חתימות
בענין אחד למה עכ"ל. לשון ראב"ה ובסדר רב עמרם כתב שאם רצה למזוג כוס חמישי

כגון שיש שם זקן או חולה שצריך לשנות לא יאמר הלל הגדול ונשמת על כוס רביעי
אלא כוס רביעי ישתה אחר גמר הלל המצרי וחתימתו ועל כוס ה' אומר הלל הגדול

בגדל עזו ויש לו לגמור עד מקום סעודה : כתב הראב"ד ז"ל שאין הדעת מקבלת וכו' : ואינו אומר ר"י אלפס ז"ל כתב כן בסוף ערכי פסחים ויש עשה ר"מ ז"ל שחייב אדם לומר כלשון רבו ואין
לי להכריע בסכנות אלא ממה שזמרו ריש פרק ערכי פסחים : (מכאן ועד סוף הפרק חסר כי הסתמך היה יסן) :

ז שם ז הרא"ש נחשונה כלל ר"ר
א משנה פכחים ק"י ודומפרט לה
בגמרא שפואל ור' יחזק כלישא קמא
ד' יבורה לחר שפואל ז משנה שם
וכר' יוסי וכפירוש רמב"ם בפ"א דר'
יוסי אחיפא קרוי ויה"ל לענין מה
נעובדא דרבה שם א משנה פכחים
ק"י ז דומה לעל כסיון תפ"ג ס"ב
ג משנה ק"י ז גשם מורס חכלים

תע"ז ט' ס"ק ג' אחר שבידך על כל אף עד פי ששאלו שאלו כסדרו שהקדים כוס על כלל שבוה ראו לכוית אחרון לכוס כהמ"י שבוה שלישי הין כדר רכוכה משכנת עכ"ל כה"י כסס השואב הראש"ש כל"א (במנח"ל ס"ק י') גל רחמור ויחמר כלל על הכוס אפרס שטעמו הוא כיוון דאפיקומן הוא זכר לפסח והפסח היה טעון כלל על כלילתו כדר דא פסחיים דף ל"ה ויש לו לאחור על הכוס ג"כ כיון שבוהו נלמד לו לאחור על פי הכוס וזלי דהספתי' כה"ש ע"ס י' ש כלן וכ"ל וא"ל לא מוכר עד אחר כלל הכדול על הכוס והיוו כבדוהר כסיון חפ"א בעיר לענון חי שטעמו נשחוח עוד כוס של כהמ"י יחמר עליו כלל הכדול חן כדורו הראש"ש שטעם דכוס כהמ"י הוא קרף כוס ג' אפרס שאין הכדר משכב עין כה"י ס"ק ג' ות"ס וא"ל לא מוכר כו' מ"ל שט"ס י' ש כלן ולא יחמור וישעה כוס חמ"י' שטעם דעל אוהו כוס שמכר עליו כבהמ"י יחמר עליו הכלל ג"כ עד לכסוף וישעה אוהו או אפרס דהכלל עין טעון כוס דוקא וישעה לאחר כהמ"י ויחמר הכלל בלא כוס אז אפרס דכוס שלישי קרי לכוס שמכר עליו שכיוו כהמ"י ויחמר הכוס ששהה לפניו בשעתו כה"י שאל ישהה אוהו הכוס כפ"א חלל ייחמו עד שגויע' אפרס היתה כוס רביעו ומדברי הראש"ש השמע דכוס הכה"י שבידך בשעתו לא חגיב כלל:

ממון טעון כוס דוקא ב' דחי חפ"י ביחיד
הוא כוס של ב"ה בכל יום טעון כוס אלה
חוזר אחר ג' כדי שיהא לו ד' כוסות
יש ד' כונות ביחד כיום זה וע"כ כתב
זלר ב"ה דגם יחיד לרי"ך כוס לב"ה וגם
משום

שנים מדום שלא ישתכר הש"כ בלוחו הכום : מצודה בר' . משום הלל במדרש ההלים והקוראים לרין שיהיו שלשה

[illegible]

ש' לפי ש' כוונת הש"ס בפסחים נים ולא נים תיר ולא תיר ועמ"ש בזה בתשובה בעזה"י בחיבורי על ק"ק בערוזאן ע"ש ודויק :

11. The above information was obtained from the following sources:

חצו"ס (כ"ק א) כמה פעמים כשהיה דעתו דא"ל הוי היסח הדעת ולר"ד לברך והוי כמוסוף על הכוסות. וכן כתב בס' תע"ב סעוף ז' היכי דמברך על הכוס הוי כמוסוף שם סעוף ט' דעכ"פ לשמות בבית אחד רוב רביעיות : (ס"ק ב) אחר כוי משמע בטור דוקא להלל היינו כמ"ש לעיל דכב ס"ק ז' בשם מדרש ש"ק. דאס לא היו שנים עמו למי יאמר הדור וע"ש בשאר ימות השנה ק"י כ"ל דאס אוכלים שנים ובא שלישי. אס יכולים להוקיקו לאכול עממם כדי שיברכו בזימון. אבל אס אין רק שנים לא אכפת ק"י אלא במקום שמברך. דאי יאכל אפיקומן בביתו כשילך אחר איזו רשאי לברך שם בהמ"ו, ולהרא"ש בס' קפ"ד כה"ג אי בירך במקום אחר לא יא"ל לחזור במקומו ולברך שנית בזכרת המזון : דאס יאכל אפיקומן ב"פ כוי ר"ל דאין לומר שלעולם שיאכל אפיקומן בביתו. ואפ"ה יהיה מותר לברך בהמ"ו במקום אחר ע"י שיאכל שם שנית ומן דכה"ג אי אוכל גם במקום אחר פת מותר לברך במקום אחר כמ"ש לעיל ס' קפ"ד לזה כתב מ"א

ס' ד'ע' (ס' ע' ב') מי' ס'ס' בתוך הסעודה והק' אינו חוזר לאכול וכו'. 'נב' עי' בתום' נדה דף ס' א"ח משנת הרמ"ז דף צ"ט ע'

ולברך. מ"מ הא כתב שם הפיוק ב' דאורח הסמוד על שלחו במו"ב ב' אחי' אחר ראורח. ר"ל ענינה 6:

[illegible]